Recenzja rozprawy doktorskiej Pana Magistra Inż. Adama Błaszczoka pt. :
Perswazyjne funkcje filmowych struktur dramaturgicznych

Zadanie badawcze, polegające na odpowiedzi na pytanie, czy określony sposób ukształtowania struktur dramaturgicznych filmu (na przykładzie mikrostruktur) wpływa na sposób odbioru filmu, a tym samym dowodzi możliwości pełnienia przez nie różnych funkcji perswazyjnych, zostało przez doktoranta w przedstawionej do oceny rozprawie wykonane poprawnie, zgodnie z metodyką badań naukowych oraz z wymogami metodologicznymi obowiązującymi w badaniach audiowizualnych sztuk narracyjnych. Z uwagi na multiinterdyscyplinarny charakter rozprawy zastosowano konglomerat metodologii, mających swoje źródło w kilku dyscyplinach, w obrębie których doktorant się poruszał. Badacz wykazał się przy tym oryginalnością oraz odwagą w konstytuowaniu własnych modeli strukturalnych, a czasem także odpowiadających im własnych wersji terminologii, związanej ze strukturą utworu filmowego. Podjął próbę implementacji terminologii stosowanej w praktykach produkcyjnych i postprodukcyjnych do zasobu teorii filmu i uczynił z nich kategorie operacyjne, które zastosował w postępowaniu analitycznym. Było to przedsięwzięciem dość ryzykowne ze względu na napięcie panujące pomiędzy praktykami oraz teoretykami, między twórcami filmu i filmoznawcami. Multidyscyplinarność oznacza stąpanie po grząskim gruncie, na którym trudno ustrzec się pewnych potknięć, które w rozprawie są widoczne. Trudno utrzymać dyscyplinę właściwych proporcji pomiędzy wykorzystaniem elementów poszczególnych dyscyplin oraz utrzymać ich komplementarność pozbawioną redundancji. Widać jednak, że doktorant wyraźnie zaznaczył najistotniejsze dla niego komponenty: perspektywę opartą na doświadczeniu praktyków- realizatorów filmu i traktowanie utworu filmowego jako przedmiotu zabiegów produkcyjnych oraz połączone podejście literaturoznawstwa i filmoznawstwa jako dyscyplin dostarczających narzędzi teoretycznych do analizy utworów narracyjnych. Przy czym literaturoznawstwo dostarczyło Badaczowi narzędzi do przestudiowania sposobów konstruowania scenariusza filmowego jako literackiego projektu filmu, jak również jako technicznego planu wykonania utworu, natomiast filmoznawstwo było źródłem teoretyczno-analitycznego zaplecza w badaniu modeli kompozycyjnych oraz struktur narracyjnych gotowych filmów jako audiowizualnych utworów narracyjnych.

Do zrealizowania badań empirycznych z kolei doktorant wykorzystał podłoże teoretyczne, w tym bazę pojęciową psychologii poznawczej oraz narzędzia nauk o komunikacji społecznej i mediach, jak również socjologii. Na potrzeby badań empirycznych

doktorant przeprowadził eksperyment pn. *Znaczenie mikrostruktur filmowych w transferze wiedzy i umiejętności,* którego częścią było zrealizowanie filmu dokumentalnego pt. „Ósemka" w kilku wersjach montażowych. Film został nakręcony i zmontowany samodzielnie, z udziałem promotora pomocniczego jako aktora i osoby nadzorującej prawidłowe przeprowadzenie badań empirycznych i opracowanie wyników eksperymentu. Przy realizacji filmu, będącego materiałem niezbędnym do zbadania mechanizmów odbioru (rozumienia filmu) doktorant wykorzystał swoje przygotowanie profesjonalne jako dyplomowanego reżysera ze specjalnością montaż filmowy.

Rozprawa została zasadniczo poprawnie skomponowana, aczkolwiek w realizacji zaburzone zostały pewne proporcje poszczególnych jej części, które odpowiadają elementom pracy naukowej, zgodnie z klasycznym układem. Część początkowa, teoretyczna, w której Autor odnosi się do stanu badań, a tym samym do teoretycznych podstaw swojej pracy, została bardzo mocno rozwinięta, aczkolwiek nie wszystkie aspekty omówił Doktorant w tak samo wyczerpujący sposób. Temat perswazyjności w sztuce filmowej i szerzej – w mediach audiowizualnych powinien być bardziej wszechstronnie zaprezentowany.

Poprawnie przedstawił doktorant sposób wypracowania konkretnych analitycznych narzędzi badawczych oraz metodykę prowadzonych badań odnośnie do eksperymentu, i związanych z nim badań empirycznych. Jest to najmocniejsza część pracy, bardzo dobrze przygotowana i wyczerpująco opisana. Na pochwałę zasługuje staranność i wszechstronność opracowania wyników eksperymentu, w czym widać pierwotne doświadczenie inżynierskie. Zastrzeżenia mam do pobieżnego i lakonicznego podsumowania z wnioskami końcowymi, jednak szczegółowo wnioski zostały zaprezentowane w zakończeniu rozdziału analitycznego.

Podsumowując, zastrzeżenia dotyczą sposobu zredagowania rozprawy doktorskiej w pewnych szczegółach. Praca, ze względu na swoją obszerność i złożony charakter, w tym przede wszystkim multiinterdyscyplinarność była ogromnym wyzwaniem i stanowiłaby trudność w opracowaniu całości złożonego materiału także dla doświadczonego naukowca, tym bardziej że konieczne było ograniczenie o charakterze czysto technicznym, dotyczące liczby stron dysertacji, która i tak przekroczyła standardową objętość tekstu.

Jednakże bardzo szczegółowy opis poszczególnych struktur dramaturgicznych filmu, w rozdziale pierwszym wraz z objaśnieniem specyfiki wielu możliwych wariantów w założeniach Autora rozprawy ma służyć wskazaniu możliwych miejsc kształtowania(a więc i możliwej metamorfozy) materiału filmowego. Tym samym poprzez wskazanie złożoności budowy utworu filmowego, jak również miejsc potencjalnych jego metamorfoz doktorant pokazuje newralgiczne punkty, które mogą być i są wykorzystywane przez filmowców do

wpływania na odbiorcę. Obszerność rozdziału pierwszego może wydawać się zabiegiem redundantnym, niemniej jednak uświadamia czytelnikowi, jak wielki jest tytułowy potencjał perswazyjny, gdyż każdy element, każdy wariant i każda możliwość łączenia poszczególnych elementów skomplikowanej struktury utworu audiowizualnego daje możliwość kształtowania mechanizmów odbioru, w tym sposobów rozumienia utworu, powstałego w efekcie takiego a nie innego ukształtowania go.Za sprawą określonego sposobu uporządkowania elementów strukturalnych od najmniejszych po największe możliwe staje się ewentualne manipulowanie odbiorcą, gdyż to poprzez budowę utworu, sposób uszeregowania jego najmniejszych elementów oraz inne czynniki, które w eksperymencie nie były rozpatrywane, eksponowane są pewne sposoby rozumienie przekazu zakodowanego w utworze. W kontekście takiej motywacji uzasadnienie znajduje umiejscowienie podrozdziału dotyczącego perswazji właśnie jako podrozdziału otwierającego rozdział pierwszy, opisujący szczegółowo struktury dramaturgiczne filmu. Moim zdaniem, bardziej zasadne byłoby rozbudowanie tej części do wymiaru osobnego rozdziału i znaczne poszerzenie zaplecza teoretycznego w tym zakresie, jednak szanuję samodzielność badawczą doktoranta w realizacji powierzonego mu badania i rozumiem, że wobec zakresu pracy, nie wszystkie decyzje odnośnie do sposobu kondensacji tekstu muszę podzielać.

W poszczególnych wersjach montażowe filmu pt. „Ósemka" Doktorant jako zmienną traktował sposób uszeregowania struktur dramaturgicznych w obrębie struktury narracyjnej (na osi czasu). Należy zaznaczyć, że wpływ na odbiorcę ma jeszcze wiele innych parametrów utworu filmowego, wiele innych środków wyrazowych tworzonych na etapie produkcji i postprodukcji. Te jednak nie były brane pod uwagę, zaś zrealizowane filmy miały bardzo schematyczny charakter. Prostota i schematyzm badanych zabiegów montażowych, które były analizowane pod kątem oddziaływania na perspektywę poznawczą widza zostały podyktowane możliwościami czasowymi oraz finansowymi związanymi z przygotowaniem rozprawy doktorskiej. Bardziej rozległe badania, uwzględniające bardziej złożone przekazy audiowizualne oraz bardziej złożone zabiegi perswazyjne wymagałyby wielokrotnie większych funduszy, czasu oraz dużego zespołu badawczego. Doktorant wykonał pracę, która znacznie przewyższa standardowy wysiłek potrzebny na wykonanie badań i napisanie rozprawy doktorskiej. Niewątpliwą zaletą jest fakt, iż rozprawa mogła powstać, dzięki temu, że doktorant łączy kompetencje kilku dziedzin, w których uzyskał nie tylko podstawowe stopnie zawodowe i naukowe, ale także niezbędne doświadczenie. Do dziedzin tych należy: sztuka filmowa (reżyseria i montaż), filmoznawstwo, literaturoznawstwo (znajomość teorii i poetyki filmu i literatury, zwłaszcza w zakresie teorii scenariusza filmowego), nauk o

komunikacji społecznej i mediach (medioznawcze badania odbiorców przekazów audiowizualnych, sposób przygotowania i prowadzenia badań empirycznych – określenie metod, celów, próby badawczej itd.), a w pewnym sensie także przygotowanie inżynierskie, dzięki któremu wykazał sprawność w prowadzeniu różnego rodzaju pomiarów i przygotowaniu zestawień tabelarycznych czy wykresów, które zastosował w badaniach nad utworami filmowymi. Dzięki nim udało się Doktorantowi zobiektywizować do wymiaru danych policzalnych i do wymiaru mierzalnych wyników badań, które zwykle w naukach humanistycznych i społecznych przybierają kształt jedynie opisowy. Reasumując, w ramach rozprawy doktorskiej, dysponując niezwykle skromnymi środkami i skromną bazą techniczną, jak również wsparciem promotora pomocniczego, doktorant wykonał gigantyczną pracę.

Ze względu na czasochłonność, będącą konsekwencją z jednej strony muliinterdyscyplinarności (konieczność gruntownego zapoznania się z literaturą przedmiotu kilku dyscyplin i subdyscyplin oraz wypracowania pewnego spójnego konglomeratu metodologicznego możliwego do wykorzystania w dysertacji), z drugiej —trudności organizacyjnych i prawnych, związanych z eksperymentem (m. in. ograniczenia w okresie pandemii) oraz dużą liczbą uzyskanych danych, które musiały zostać poddane opracowaniu na wiele sposobów, nie wszystkie zalecenia promotora zostały zaimplementowane, niektóre zastosowano w części. Usprawiedliwia Doktoranta fakt, iż rozprawa doktorska została zakrojona bardzo szeroko, a pewne kwestie zostały potraktowane przez Doktoranta nader drobiazgowo. Doktorant priorytetowo potraktował badania empiryczne, eksperymentalne. Pan Magister Inżynier Adam Błaszczok skrupulatnie przygotował i przeprowadził cały eksperyment, precyzyjnie, zgodnie ze sztuką opisał wyniki, jak również sformułował wnioski, w ramach których nakreślił perspektywy dalszych badań tego typu, które sam chciałby kontynuować.

Badania te stanowią novum, mimo że filmoznawcze i medioznawcze badania empiryczne były już realizowane (słusznie doktorant przywołuje dokonania zmarłego prof. Francuza) i są nadal prowadzone, niemniej jednak jeszcze na niewielką skalę i w innym zakresie przez nielicznych naukowców. Toteż doceniać należy oryginalny koncept badawczy oraz sposób jego zrealizowania. Z całą pewnością badania Magistra Błaszczoka mają walor pilotażowy i pionierski oraz pozwalają dostrzec potencjał rozwojowy tego typu eksploracji naukowej, jak również jej możliwy kierunek, który dotąd nie zajmował zanadto polskich badaczy.

Doktorant dzięki zastosowanej metodzie udowodnił, że pewne intuicje, podzielane przez praktyków działających w branży filmowej, jak i przez niektórych teoretyków

(filmoznawców) mogą być potwierdzane przez wymierne dane empiryczne. Wyniki badań Pana Błaszczoka są nie do przecenienia, gdyż stanowią zapowiedź lub przynajmniej obietnicę, że przy zastosowaniu większej skali humanistyka i nauki społeczne mają szansę uzyskać silne zaplecze w postaci aparatury badań empirycznych, a z kolei praktycy będą mogli wykorzystywać opracowane przez naukowców modele do produkcji przekazów audiowizualnych, których celem jest perswazyjna efektywność.

Problem badawczy polegający na odpowiedzi na pytanie, czy określony sposób ukształtowania struktur dramaturgicznych filmu (na przykładzie mikrostruktur) wpływa na sposób odbioru przekazu audiowizualnego został rozwiązany poprawnie, zgodnie z wymogami stawianymi badaniom naukowym. Zastrzeżenia dotyczą jedynie sposobu zredagowania rozprawy doktorskiej w pewnych szczegółach.

Jest wiele szczegółowych niedoróbek, od literówek czy błędów językowych, po inwersje w przypisach, czy niekonsekwencję w posługiwaniu się w wywodzie na przemian pierwszą osobą liczby pojedynczej i formami bezosobowymi, czy też sposób uporządkowania bibliografii. Są to jednak zastrzeżenia o charakterze drugorzędnym. Powierzone do wykonania, niezwykle trudne i nowatorskie zadanie badawcze zostało zrealizowane w sposób poprawny jest osiągnięciem naukowym o charakterze nowatorskim. Otwiera nową perspektywę badań, a łączenie perspektywy praktyków produkcji filmowej z analizą naukową, która prowadzi do uogólnień o charakterze teoretycznym, ale możliwym do wykorzystania w produkcji audiowizualnej jest nie do przecenienia. Zaletą jest wskazanie przez doktoranta perspektywy dalszych badań, które dysertacją Adama Błaszczoka zostały rozpoczęte. Co więcej, podkreślić należy, że Pan Adam Błaszczok pokazał, że w ramach nauk humanistycznych i społecznych możliwe są również badania dostarczające twardych, wymiernych danych, które mogą potwierdzać lub podważać teoretyczne ustalenia.

Biorąc pod uwagę powyższe stwierdzam, że rozprawa doktorska p. Mgr. Inż. Adama Błaszczoka pt. ***Perswazyjne funkcje filmowych struktur dramaturgicznych*** spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim i może być dopuszczona do obrony.

Mariola Marczak